

СЪДЪРЖАНИЕ НА УЧЕБНА ПРОГРАМА

SYLLABUS

Учебна дисциплина
Course

СТОПАНСКА ИСТОРИЯ
ECONOMIC HISTORY

Валиден от учебната 2022/2023 г.
Valid from the academic year 2022/2023

- 1. УВОД В УЧЕБНАТА ДИСЦИПЛИНА “СТОПАНСКА ИСТОРИЯ”.
ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ ПРЕЗ ДРЕВНОСТТА И СРЕДНОВЕКОВИЕТО
INTRODUCTION TO THE COURSE IN "ECONOMIC HISTORY".
ECONOMIC DEVELOPMENT IN THE ANCIENT TIMES AND THE MIDDLE AGES**

Теоретична обосновка на дисциплината; периодизация; изложение на основните цели и задачи. Древният свят – първобитнообщинен строй; зараждане и еволюция на стопанската дейност: първо разделение на труда и ролята му; разложение на родообщинните отношения. Икономиката на робовладелските общества - робството в стопанската дейност и структури, характеристика на натуралното стопанство, поява и значение на парите и пазарите; държавите на Изтока /азиатски древноизточен тип/; античните държави – Гърция и Рим /античен средиземноморски тип/. Икономиката през средновековната епоха - Великото преселение на народите и унищожаване на древните цивилизации, аграризация и завръщане към натуралното стопанство в Европа; стопански структури и отношения на затворения тип икономика, ограниченията за икономически растеж; средновековните градове, разрастване на вътрешната и международна търговия; технологичен напредък и начало на трансформации в организацията и формите на средновековното производство.
- 2. УТВЪРЖДАВАНЕ НА ПАЗАРНАТА ИКОНОМИКА XV-XVIII в.
THE CONFIRMATION OF THE MARKET ECONOMY XV-XVIII CENTURY**

Основни процеси и закономерности на прехода от феодализъм към капиталистическа пазарна икономика; предпоставки и фактори - промени в организацията и формите на производството - селско стопанство; държавите – хегемони. Меркантилизъмът в стопанството на националните държави; първоначално натрупване на капитали; от материална към финансова експанзия /системни цикли на натрупване/; държавите – хегемони през отделните фази от генезиса на капитализма.
- 3. ИНДУСТРИАЛНАТА РЕВОЛЮЦИЯ
THE INDUSTRIAL REVOLUTION**

Същност и съдържание. Дебатът за индустриалната революция. Първа и Втора индустриална революция. Предпоставки – натрупване на капитали, свободна работна ръка, научни и технически открития; специфични особености на икономиката и обществото във Великобритания, които стават причина индустриалната революция да започне там. Новите технически открития и тяхното глобално влияние – разпространение на индустриалната революция по отрасли и по страни; последици – поява на нови стопански отрасли, разширяване на световния търговски обмен; в индустриализиращите се държави реалните доходи на глава от населението нарастват, успоредно с нарастването на броя на жителите; промени в социалната структура на обществата; задълбочава се разликата между слабо развити и високо развити общества и държави.

4. **ОСНОВНИ ФАКТОРИ ЗА ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ ПРЕЗ „ДЪЛГИЯ” XIX ВЕК**

KEY FACTORS FOR ECONOMIC DEVELOPMENT IN THE "LONG" XIX CENTURY

Население и технологии – увеличаване на населението в световен мащаб; основни тенденции в демографското развитие и тяхното значение за икономиката; Втора индустриална революция и нейните последици. Институционалната рамка – институции, които съдействат пряко за икономическия растеж, значение на институциите, неприкосновеност на частната собственост, образование и грамотност, политически институции, които имат отношение към икономическото развитие; големият бизнес – концентрация – вертикална и хоризонтална, причини и последици, антимонополно законодателство. Империализмът и колониалната система – разпадане на колониалната система в Америка; империализмът на свободната търговия, колонизиране на Африка; икономически предпоставки и последици от колониализма.

5. **ИНДУСТРИАЛИЗАЦИЯ, СЕЛСКО СТОПАНСТВО И МЕЖДУНАРОДНА ТЪРГОВИЯ ПРЕЗ „ДЪЛГИЯ” XIX ВЕК**

INDUSRIALIZATION AGRICULTURE AND INTERNATIONAL TRADE IN THE "LONG" XIX CENTURY

Основните държави – постижения и тенденции в икономическото развитие на основните държави в Европа, Америка и Азия; ранно индустриализирани и закъсняващи държави. Аграрният сектор – състояние на аграрния сектор; обвързване с пазара; технически модернизации; ново световно разделение на труда; мястото на аграрния сектор в икономиката на индустриалните държави. Международната търговия – поява и значение на системата на свободната търговия; протекционизмът; увеличаване на търговския обмен; международна търговия и икономически растеж. Особености в икономическото развитие на водещите държави – Великобритания, САЩ, Германия, Франция, през „дългия“ XIX век.

6. **РАЖДАНЕТО НА БЪЛГАРСКИЯ КАПИТАЛИЗЪМ**
THE GENESIS OF THE BULGARIAN CAPITALISM

Преход към Новото време – предпоставки и условия за поява на капитализма в българските земи под турска власт; състояние и развитие на основните стопански отрасли до Освобождението; българската икономика в условията на османската стопанска система XVIII – XIX в. - големият пазар и институционалната изостаналост, деформации в генезиса на капитализма. Българската икономика в периода 1877 – 1918 г. Икономически последици от Руско-турската освободителна война; развитие на основните стопански отрасли – селско стопанство, занаяти и промишленост, финанси, кредит и търговия; основни насоки в стопанската политика на българските правителства; военновременната икономика на България 1912-1918 г.

7. **СВЕТОВНАТА ИКОНОМИКА 1919-1929 г.**
THE WORLD ECONOMY 1919-1929.

Последици от Първата световна война и последици от мира – жертви, разрушения, “цена” на войната, инфлацията и опитите за справяне с нея, замяна на либералния стопански модел с държавен интервенционизъм, упадък на Европа промяна в баланса на силите, поява на нови икономически сили, репарационният проблем и военновременните дългове. Световната стопанска конюнктура – възстановяване на световната икономика, опити за връщане към стопанския модел, характерен за периода

преди Първата световна война, състояние на основните отрасли, структурни проблеми. Особености в развитието на водещите държави в света.

8. **ДЕПРЕСИЯ И ВОЙНА**
DEPRESSION AND WAR

Причини за депресията – борсовият крах в САЩ 1929 г., същност и показатели на депресията, разпространение; неравномерното разпределение на доходите, проблемите, наследени от Първата световна война, състояние и организация на международната търговия и пазари. Антикризисна политика – засилване на държавната намеса в икономиката, милитаризация; излизане от депресията. Особености в стопанските модели и политики. Втората световна война – икономически причини за войната; организация на военновременната икономика; ролята на икономиката за изхода на войната за отделните държави и групировки (победа или загуба).

9. **БЪЛГАРСКИЯТ КАПИТАЛИЗЪМ 1919-1944 г.**
THE BULGARIAN CAPITALISM 1919-1944.

Следвоенното десетилетие – състояние на българската икономика след Първата световна война; основни тенденции в развитието на отделните стопански отрасли; специфични черти на стопанската политика през периода. Депресията в България – причини и показатели на депресията в отделните стопански отрасли; антикризисна политика на българските правителства – характеристика и резултати. Българската икономика в навечерието и по време на Втората световна война – основни тенденции в развитието на българската икономика до началото на Втората световна война; обща характеристика на стопанската политика; военновременната икономика на България.

10. **СВЕТОВНАТА ИКОНОМИКА 1945-1973 г. ИКОНОМИЧЕСКИТЕ „ЧУДЕСА” В ИЗТОЧНА АЗИЯ**
THE WORLD ECONOMY 1945-1973. THE ECONOMIC “MIRACLES” IN ESTERN ASIA

Последици от войната – жертви, разрушения, мирни договори, нови концепции за стопанската политика, геополитически промени, начало на Студената война и нейното отражение върху световната икономика; формиране на три организирани групи държави; световни икономически организации; научно-техническата революция и значението ѝ. Икономиката на САЩ – последици от войната за икономиката на САЩ; преминаване на икономиката на мирни релси; основни двигатели за икономическия просперитет на САЩ . Западна Европа – възстановяване на икономиките от опустошенията; план “Маршал” и ролята му за икономическото възстановяване на региона; смесената икономика, национализацията и планирането в икономиките на Западна Европа; икономически растеж и икономическа интеграция.

Япония – особености на икономическото развитие. Южна Корея, Сингапур, Хонконг и Тайван – предпоставки и показатели за ускореното икономическо развитие. Икономиката на Китай до края на ХХ век.

11. **ВЪЗХОД И ПАДЕНИЕ НА ЦЕНТРАЛНО ПЛАНИРАНИТЕ ИКОНОМИКИ. БЪЛГАРСКИЯТ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ЕКСПЕРИМЕНТ И НЕГОВИЯТ КРАХ**
THE RISE AND FALL OF THE CENTRALLY PLANNED ECONOMY. THE BULGARIAN SOCIALIST EXPERIMENT AND IT’S COLLAPSE

СССР – поява на СССР, същност на большевишкия икономически модел; военният комунизъм; Новата икономическа политика; Сталинишкият икономически модел; форсирана индустриализация и насилствена колективизация; централното планиране;

икономиката на СССР в условията на Втората световна война. Източна Европа – налагане на сталинския икономически модел в региона след края на Втората световна война, национализация, централно планиране и специфики на колективизацията в селското стопанство; икономически постижения и структурни проблеми на централно-планираните икономики в Източна Европа; социалистическата икономическа интеграция; криза в социалистическия икономически модел – същност, причини и последици. Посткомунистическата икономика – криза на прехода към пазарна икономика, основни постижение и проблеми на държавите от бившия Източен блок.

12. **БЪЛГАРСКИЯТ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ЕКСПЕРИМЕНТ И НЕГОВИЯТ КРАХ**
THE RISE AND FALL OF THE CENTRALLY PLANNED ECONOMY. THE BULGARIAN SOCIALIST EXPERIMENT AND IT'S COLLAPSE

Преходен период в България 1944-1948 г. – състояние на българската икономика след края на Втората световна война; цената на българското участие в последния етап от войната; икономически клаузи на примирието и на мирния договор; първи стопански реформи. Колективизация и индустриализация – налагане на сталинския икономически модел; развитие на отделните стопански отрасли, екстензивен растеж и структурни проблеми, валутни проблеми и първа криза с външния дълг. Криза и колапс – предпоставки за кризата в социалистическия стопански модел; проявление на кризата в основните стопански отрасли; кризите с външния дълг. Посткомунистическата икономика – криза на прехода към пазарно стопанство.

13. **СВЕТОВНАТА ИКОНОМИКА В КРАЯ НА XX ВЕК**
THE WORLD ECONOMY IN THE END OF THE XX CENTURY

Основни тенденции в развитието на световната икономика: задълбочаване процесите на интернационализация и глобализация на стопанския живот, трансформация в структурата на основните групи държави, задълбочаване на интеграционните процеси в Европа и света и др. Цикличност в икономическото развитие. Фактори за икономическото развитие. Промени в структурата на производството в световен мащаб. Преход към информационно общество. Национални модели на икономическо развитие. Особености в икономическото развитие на водещите индустриални държави.

14. **БАНКИ И ПАРИ**
BANKS AND MONEY

Основни моменти от монетарната история, поява и роля на парите и банките, централните банки, ролята на данъчната политика, паричните системи и др.

15. **ПИРАМИДИ И БАЛОНИ**
PIRAMIDS AND BUBBLES

Същност и причини за поява на т. нар. пирамиди и балони; класическите примери в Нидерландия, Франция, Англия, САЩ, отражението на пирамидите и балоните на икономиката на отделните държави и на положението на отделните прослойки в обществото.

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНА ЛИТЕРАТУРА

А. Основна

1. **Увод** в стопанската история, С., УИ “Стопанство”, 2011.
2. **Беров, Л.** Стопанска история. Икономическото развитие на света от древността до наши дни, С., 1999.

3. **История** на националното и световното стопанство, С., 2002.
4. **Маринова, М.** Стопанска история. Т. I Светът, Т. II България, Свищов, Фабер, 2009, 2010.
5. **Развитие** на индустрията в България, С., 1990.
6. **Стопанска история**, Наука и изкуство, С., 1982.
7. **Стопанска история** на ново и най-ново време, С., 1969.
8. **Clark, G.**, A Farewell to Alms. A Brief Economic History of the World. Princeton University Press, 2007.
9. **Landes, D.**, The Wealth and Poverty of Nations, Why Some are so Rich and Some so Poor. W.W.Norton&Company, 1999
10. **Kenwood, A. G., A. L. Logheed**, The Growth of the International Economy 1820-2000. An Introductory Text, Routledge, 1999
11. **Maddison, A.**, Contours of the World Economy 1-2030 ad, Essays in Macro-Economic History, Oxford University Press 2007
12. **Cameron, R., L. Neal**, A Concise Economic History of the World. From Paleolithic Times to the Present. Oxford University Press, 2003
13. **Penchev, P.**, Lectures on modern economic history, Sofia, 2011

Б. Допълнителна

1. **Аврамов, Р.**, Стопанският XX век на България. С., 2001.
2. **Аврамов, Р.**, Комуналният капитализъм. Из българското стопанско минало. Т. 1-3, С., 2007.
3. **Атанасов, Хр.**, В Османската периферия: общество и икономика във Видин и околността през XVIII век. С., 2008.
4. **Беров, Л.**, Икономическото развитие на България през вековете. С., 1974.
5. **Беров, Л.**, Движение на цените на Балканите през XVI-XIX в. и европейската революция на цените, С., 1976.
6. **Беров, Л. и др.**, Стопанска история на България (681-1981 г.), С., 1981 г.
7. **Бочев, Ст.**, Капитализмът в България. С., 1998.
8. **България XX в.**, Алманах, С., 1999.
9. **Вачков, Д., М. Иванов**, Външният дълг на България 1944-1989 г., С., 2008.
10. **Везенков, А.**, Властовите структури на Българската комунистическа партия. С., 2008.
11. **Велев, А.**, Главни реформи на земеделското правителство, С., 1977.
12. **Велева, Л.**, Търговско-индустриалните камари в България 1894 – 1919 (организация и дейност), С., 2005.
13. **Георгиев, А.**, Проблеми на икономическите отношения на НРБ с развиващите се страни, С., 1971.
14. **Георгиева, Цв.**, Пространство и пространства на българите през XV-XVII век. С., 1999.
15. **Генчев, Н.**, Българско възраждане, С., 1995.
16. **Граматииков, Г.**, Узунджовският панаир. С., 1993.
17. **Грозданова, Е., Ст. Андреев**, Желепкешаните в българските и съседните им земи през XVI.XVIII век. С., 1998.
18. **Даскалов, Р.**, Българското общество 1878-1939. Държава, политика, Икономика. т. 1-2, С., 2005
19. **Димитров, М.**, Българската икономика в навечерието на Втората световна война (1934-1939 г.). Вж.: Проблеми от стопанската история на България, С., 1996.
20. **Димитров, М.**, Политиката на българската държава по отношение на индустрията по време на стопанската криза 1929-1934 г. – Сборник България – 100 години юридически суверенна държава, т. 2. с., 2010.

21. **Димитров, М.** Българското селско стопанство по време на световната икономическа криза 1929-1934 г. – Годишник на Юридическия факултет при Университета за национално и световно стопанство, 2010, кн. 3, С., “Стопанство”, 2010.
22. **Драганова, Сл.**, Аграрни отношения на балканите – края на XVIII - 70-те години на XIX век. – България и Европа. Сборник в памет на проф. Христо Гандев. С., 2000.
23. **Златев, Зл.**, Стопанската политика на българските правителства (1944-1949). С., 2007.
24. **Иванов, М.**, Политическите игри с външния дълг. Български сюжети на стопански кризи и възход 1929-1934. С., 2001.
25. **Иванов, М.**, Реформаторство без реформи. Политическа икономия на българския комунизъм. С., 2008.
26. **Иванов, М.** Срещу течението: Българската текстилна промишленост 1800 – 1912. С. 2021.
27. **Илиев, Ив.** Икономиката на България през периода 1949 – 2001 г., С., 2004.
28. **История** на железниците в България, С., 1997.
29. **История** на Народна Република България. Режимът и обществото, С., 2009.
30. **История** на финансовата и кредитната система в България, т. 1-3, С., 1983.
31. **Кацаркова, В.**, Икономическите отношения на България с балканските държави в периода между двете световни войни (1919-1941 г.), С., 1989.
32. **Кацаркова, В.**, Икономиката на България през годините на Първата световна война (1914-1918), В: Проблеми на новата и най-новата стопанска културна история на България, С., 1992.
33. **Коен, Д.**, Военновременната икономика на България (1939-1944 г.), С., 2002.
34. **Косев, К.**, За капиталистическото развитие на българските земи през 60-те и 70-те години на XIX век. С., 1968.
35. **Кьосев, Хр.**, Стопанска политика на второто стамболовистко правителство 1903-1908, ГСУ, ИК. т. 59, С., 1967.
36. **Лишев, Стр.**, Българският средновековен град. Обществено-икономически облик, С., 1970.
37. **Мигев, Вл.**, Колективизация на българското село (1948-1958), С., 1995.
38. **Мигев, Вл.**, Към въпроса за стопанската политика на кабинетите на Г. Кьосеиванов (ноември 1935-септември 1939). В: Проблеми на новата и най-новата стопанска и културна история на България, С., 1992.
39. **Мигев, Вл.**, Проблеми на аграрното развитие на България (1944-1960). С., 1998.
40. **Мутафчиева, Вера**, Османска социално-икономическа история, С., 1999.
41. **Натан, Ж.**, Стопанска история на България. С., 1957.
42. **Натан, Ж., Беров, Л.**, Монополистическият капитализъм в България, С., 1968.
43. **Наумов, Г.**, Антикризисна законодателна дейност на Народния блок (1931-1934)- Исторически преглед, 1973, кн. 6.
44. **Никова, Г.**, Външноикономически отношения на България след Втората световна война (1945-1960). В: Страници от българската история, т. 2 , С., 1993.
45. **Никова, Г.**, Съветът за икономическа взаимопомощ и България 1949-1960 г. , С., 1989.
46. **Николова, В.**, Народната партия и буржоазната демокрация. Кабинетът на д-р К. Стоилов 1892-1899 г., С., 1986.
47. **Паларе, М.**, Балканските икономики 1800-1914: еволюция без развитие. С., 2005.
48. **Пенчев, П.**, Икономически последици от деветоюнския преврат 1923 г., Вж.: Исторически преглед, 2005, кн. 3-4.
49. **Пенчев, П.**, Полемично за икономическите последици от Руско-турската освободителна война (1877-1878г.), сп. Исторически преглед, 2008, кн. 3-4.
50. **Пенчев, П.**, Електрификацията в стопанската политика на българската държава от Освобождението до 1944 г., С., 2009.

51. **Проблеми** от стопанската история на България, Университетско издателство “Стопанство”, С., 1996.
52. **Първанова, Румяна.** Индустрията в България – насърчение и предприятия (1894 – 1928). Велико Търново, 2021.
53. **Радусев, Е.,** Аграрните институции в Османската империя през XVII-XVIII в., С., 1995.
54. **Рангелова, Р.,** България в Европа. Икономически растеж през XX век. С., 2006
55. **Саздов, Д., Пенчев, П.,** Дунав мост. 100 години дипломация и политика., С., 2006.
56. **Стателова, Е.,** Източна Румелия (1879-1885 г.). Икономика, политика, култура, С., 1983.
57. **Тодоров, Н.,** Балканският град XV-XIX в. Социално – икономическо и демографско развитие, С., 1972.
58. **Тодорова, Цв.,** Дипломатическа история на външните заеми на България 1888-1912, С., 1971.
59. **Тодорова, Цв.,** Индустриализация и структурни промени в България преди Първата световна война. – сп. Исторически преглед, 1991, кн. 5.
60. **Хаджиниколов, В. и др.,** Икономиката на България, т. I и II, С., 1969.
61. **Христов, Хр.,** Империята на задграничните фирми. С., 2009.
62. **Цветкова, Б.,** Проучване на градското стопанство XV-XVII в., С., 1971.
63. **Чакалов, Ас.,** Форми, размер и дейност на чуждия капитал в България, С., 1962.
64. **Findlay, R., K. O'Rourke,** Power and Plenty. Trade, War and Economy in the Second Millenium. Princeton University Press, 2009
65. **Pomeranz, K.,** The Great Divergence, China, Europe and the Making of the Modern World Economy. Princeton University Press, 2000
66. **Bernstein, W.,** A Splendid Exchange, How Trade Shaped the World. Atlantic Books London, 2008
67. **Empires and States in European Perspective,** edited by Steven Ellis, Edizioni Plus, Universita di Pisa, 2002
68. **Ferguson, N.,** The Cash Nexus, Money and Power in the Modern World 1700-200, Basic Books, 2001
69. **North, Douglass, R. Paul Thomas,** The Rise of the Western World. Cambridge University Press, 1980
70. **Berend, I.,** An Economic History of Twentieth Century Europe, Cambridge University Press, 2006
71. **Eichengreen, B.,** The European Economy Since 1945, Princeton University Press, 2006
72. **Persson, Karl Gunnar,** An Economic History of Europe. Cambridge University Press, 2010
73. **Grada, Cormac,** Famine. A Short History. Princeton University Press, 2009